

Alfred Badia
i els seus papers
a la porta
de la seva casa
de Campelles

La vall de Ribes en els versos d'Alfred Badia

Lola Badia

Un professor barceloní de filosofia i de llengua catalana, lector atent de Maragall, Carner, Guerau de Liost i Marià Manent va passar els darrers vint estius de la seva vida al poble de Campelles, situat a més de mil metres d'alçada, al vessant assolellat de l'esquena d'ase que clou pel sud la vall del Rigard, algun centenar de metres més amunt d'allà on aquest, tot baixant de Toses, entra a la vila de Ribes i vessa les seves aigües al Freser. Abans que els anys els ho impedisin, Alfred Badia i senyora, campellencs de temporada, havien recorregut a peu totes les comes, collades, cims i tossals dels contorns: de coll Pan a la Covil, de Fontalba a Núria, del coll de Coma Armada a Montgrony, de Bruguera al Taga, de Pardines a la collada Verda, de Planoles al pla de Barraques...

Aquestes caminades i les estades al llogarret van acostumar Badia a valorar el clima, els paisatges, els habitants de la vall, els seus animals domèstics, la flora i la fauna locals i la toponímia menuda: en la millor línia d'una actitud vitalista i alhora rigorosament intel·lectualitzada que podem anomenar noucentista, per entendre'ns, i que retrobaríem a l'obra dels darrers tres poetes que he esmentat més amunt.

El professor i el poeta

No cal ser l'heroi d'una literatura nacional ni tenir cap especial poder mitificador per escriure bons versos sobre un paisatge o una tempesta, lligats a experiències de contemplació i de reflexió geogràficament ben localitzades. És probable que un bon ofici, una sensibilitat viva i educada i una intel·ligència des-

perta facin el fet. Vegeu aquest «Bou d'ombra»:

Escardot, plum moradenc
zets flor o aranya dormida?
Or i neu, la margarida
fa de gogó escardalenc.

Maduixes, gebre de foc,
timó, molsa maragdina,
torres de mel opalina,
campanes de no cap joc.

Als eclipsis de colors,
són claroses les sentors:
Ai, l'espígol, gerda brasa!

Ve el bou d'ombra, pacient,
i rumina, amb dents de vent,
botons d'or, blauets, caps d'ase.

El sonet és recollit a *Adés era l'alba*, volum publicat per Quaderns Crema el 1990: tota la tercera part del llibre és dedicada a Campelles, tant si fabula experiències d'avi, com si convoca la toponímia del Ripollès, com si s'esmerça en un bestiarí o impreca contra la motorització del turisme de muntanya.

Alfred Badia (Barcelona, 1912-1994) va impartir classes de filosofia,

entre d'altres matèries de lletres, a segon ensenyament i de llengua catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona; va publicar llibres d'assaig i va col·laborar a la premsa diària. També va escriure per al teatre i va traduir i produir poesia. Aquestes activitats i la seva apassionada militància catalanista el van fer mereixedor de la Creu de Sant Jordi de la Generalitat, a banda d'altres guardons literaris. Els majors reconeixements li van venir per operacions de virtuosisme tècnic, com són les adaptacions en vers dels *Sonets a Orfeu*, de Rainer Maria Rilke, publicades pels Llibres del Mall el 1979, i dues antologies de poesia occitana medieval en versió catalana «cantabile»: *Poesia trobadoresca*, publicada per Edicions 62-la Caixa, el 1982, i *Les trobairitz*, publicada per LaSal, el 1983.

Cinc llibres de poesia

Els cinc llibres de poesia originals d'Alfred Badia recullen una part dels versos que va escriure a la seva edat madura: *Urgències*, 1968; *Atzucac*, 1970; *Presó de cendra*, 1976; *Adés era l'alba*, 1990; *La llet astral de l'espirtrompa*, 1994. Badia va evolucionar del discurs «realista», que defuig el

treball de forma, dels textos dels anys seixanta, a la versificació rigorosa i difícil dels poemes dels setanta, al «classicisme», que alterna amb jocs avantguardistes, dels reculls escrits als vuitanta i als primers noranta. Aquesta flexibilitat formal cal interpretar-la com la resposta a un desafiament de les modes ambientals i de la tradició: més enllà de la presentació exterior, en efecte, i, si cal, d'algunes reminiscències temàtiques i verbals (Carnèr, Espriu, Foix, Ferrater), Badia proposa un discurs líric personal. Als dos primers reculls predomina la indignació contra la dictadura franquista de les acaballes i contra la persecució del català; amb el tercer es produeix un salt qualitatiu. Badia, amo i senyor dels mots de la seva llengua, més enllà de l'Orfeu de Rilke i de les *Transformacions* d'Ovidi, construeix a *Presó de cendra* una petita troballa: les «Deu metamorfosis i la nova llei, potser camí d'atzar». El jo del poeta, a la recerca d'una serenitat que doni sentit ple al viure, passa pels estadis de llagost, oliu, lluert, pardal, aranya, esparpall, truita, vent, cuc i posthome, a mercè dels capricis d'uns esquerps déus babilònics.

Campelles a redós
del seu pujol.
Al fons, el Torreneules
i les gorgues del Freser.

L'altra via iniciada per Badia a *Presó de cendra* és la de la figuració verbal sobre estímuls procedents de les arts plàstiques (Miró, el dadaisme, l'art cinètic, Tàpies, Dalí); no cal que el poeta se senti estèticament adherit als productes que contempla perquè la màquina de les associacions fonètico-mentals es posi en marxa. Als vuitanta anys Badia va reprendre amb més entusiasme aquesta línia experimental i a *La llet astral de l'espíritrompa* va reunir alguns textos que ell mateix qualificava d'«impresentables» per la seva inintel·ligibilitat immediata.

«Adés era l'alba»

El llibre que ens interessa aquí, *Adés era l'alba*, és el més intimista. Hi surten les dones de la família, entre les quals em compto, i la vall de Ribes amb els seus paisatges, el seu bestiar i les seves tamborinades. David Jou, catedràtic de física i poeta, assidu de l'estiu a Campelles, ha fet posar al mur del fons de la plaça vella del poble, on hi ha can Badia, unes rajoles amb aquest sonet, procedent d'*Adés era l'alba*:

Si, ulls clucs, em menava cap pigall
prades amunt, pel viarany ardent,
coneixeria el bosc per l'esparpall
de veus insomnes que hi modula el vent.

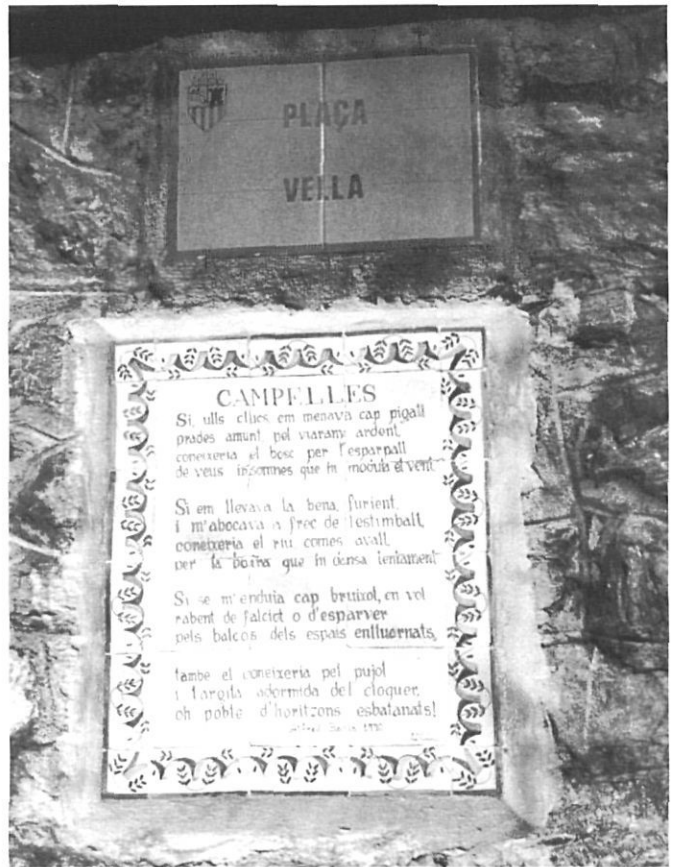
Si em llevava la bena, furient,
i m'abocava a frec d'estimball,
coneixeria el riu, comes avall,
per la boira que hi dansa lentament.

Si se m'endua cap bruixot, en vol
rabent de falciot o d'espärver
pels balços dels espais enlluernats,

també el coneixeria pel pujol
i l'argila adormida del cloquer,
oh poble d'horitzons esbatanats!

Em consta que molts lectors ocasionals ensopegen amb la primera rima, però la incultura ambient no té res a veure amb el disseny d'aquest text, on el guia de cecs i l'encantador són mers recursos de ficció per donar a entendre fins a quin punt el jo líric està amarant pel coneixement sensible del poble de Campelles i dels seus voltants: l'asseïllament del prat, el fresseig del bosc, la boira que s'eleva de les torrentades profundes i, finalment, aquesta impressió que va més enllà de l'estricta percepció del sentit: Campelles, construït a redós d'un petit turó, que el protegeix de les ventades i del torb que baixa del Puigmal, és un poble obert a tots els horitzons. Del puig de Dòrria, als cims occidentals del circ de Núria, del Balandrau al Cerverís i al Taga, de les Berrugues al Costa Pubilla: si ho mireu en un mapa veureu que els cims esmentats pràcticament clouen un cercle.

L'esbatanament d'horitzons per tots els punts cardinals llevat del sud-oest (el tossal de la Covil clou la vista) fascinava Badia, per raons purament estètiques i per la suggestió de la noció d'obertura, entesa en l'ordre més alt del coneixement.

Rajoles del mur del fons de la plaça vella de Campelles amb el sonet d'Alfred Badia.

El món de Campelles

El cloquer de Campelles pertany a una església parroquial reformada al segle XVIII, però documentada des del segle IX. La història de la vall de Ribes, que en altre temps formà part de l'efímer regne de Mallorca (la frontera passava tot just després de l'estació ferroviària d'Aigües de Ribes, en direcció a Ripoll) era viva en la ment de Badia, que de les nocions apreses als llibres i del contacte directe amb la realitat, sabia extreure'n el seu fervor nacionalista. Hi ha un poema a *La llet astral de l'espíritrompa*, que practica associacions lliures visuals i fòniques a partir del paisatge pre-pirenenc de Campelles; acaba així:

Plaça vella, absència viva.
(Catalunya hi és dins, en nou lletres).

Badia, que es divertia jugant amb els mots, es complau aquí en un criptograma personalíssim, que agermana el llogarret dels seus estius i el nom de la pàtria: nou lletres i una c inicial.

La successió de les hores del dia i de les estacions, els canvis del temps, que a la vall de Ribes poden arribar a ser tan imprevisibles com a les illes britàniques, encisaven Badia; sobretot les tempestes d'estiu:

A l'obaga del cel ja comença la festa.
Espurnalls i retrunys són un joc: la tempesta.

Alertats, tos sentits els enigmes esbrinen.
¿Són cavalls de foscor, que, de cop s'il·luminen

i desvetllen a salts alegres devessalls
que enaigüen els teulats i fan mil xaragalls?

El poeta-avi tem que una néta molt tendra se li espanti
d'uns trons i d'un aiguat torrencial que, de fet, són un magní-
fic espectacle per a tots els sentits; però l'infant comparteix
la fascinació de jo líric i s'entusiasma:

«Avi, si tu tens por, jo no en tinc gens ni mica.
Jo sóc un llamp petit, una plugeta xica.

Volaré entre les bromes i aniré a buscar el sol.
Ja veuràs com m'enfilo millor que un roquerol.

Més amunt no caldrà que esbategui les ales
perquè he vist resplendir-hi lluminoses escales

i a l'eixida més alta tot és blau i no hi plou
i queda avall, avall, tot aquest entrenou

de borrombes al coll de les vaques celestes
que branden com campanes, i salten i es fan festes».

«El gos d'atura»

Els roquerols, les vaques, les mules, els gossos, els caragols,
el tòtils, les àligues... Malgrat la presència constant d'animals
als seus versos muntanyencs, l'Alfred Badia real era molt lluny
de respondre al tòpic de la «sensibilitat franciscana». Les bès-
ties palpitàntes i concretes no l'atreien especialment: formaven

*Alfred Badia fent d'avi a Campelles l'any 1980.
Al fons, el Torranceules i el Balandrau.*

part del paisatge, els seus noms podien ser evocadors, la seva
natura es podia prestar a inacabables jocs i suggeriments.
Poques vegades el poeta es deixava commoure per un ésser
irracional, sobretot si era un mamífer, perquè Badia sentia
l'animalitat més aviat com una servitud que com una font de
benestar. Per això és excepcional el poema *El gos d'atura*,
publicat a *Adés era l'alba*, com era excepcional l'animal que el
va inspirar. Es deia Morillo i va ser el gos de cal Ferreret de
Campelles a cavall dels anys setanta i vuitanta: manyac amb
els homes, implacable amb les vaques, amb moltes més hores
de treball a l'esquena que les que hauria de consentir cap sindi-
cat de gossos:

¿Com, mai, uns ulls tan dolços convenceran que ataqués
l'atarosa corrua merdosa de les vaques,

de corns escarransits, de malfaixats braguers,
que, esquellejant devoren floretes a milers?

Són fingiments ferrenys, lladrucs amb què acomboies
la ramada, al lllindar d'invisibles monjoies,

lluny de la userda encesa, per corriols eixuts,
cap a pastius lliberts, claps sense servituds.

Oh ros amic que ignores la llei i la impostura!
Graduat de pastor, i mestre de dretura,

com un àngel aquisques el vedell vacil·lant
a l'estòlida mare que el reclama, bramant.

Aguantes semals d'aigua quan fa terrabastada
pel rost rossoladís de la vessant glevada

aplegant el ramat, que, embasardit, s'esmuny,
quan cingla el llamp de mort i el baluern retruny.

Rodejat d'espurnalls, et negues a l'angoixa.
En tens prou amb la mà tremolant que t'amoixa,

tan moll, tan fred, però més dolç que mai,
amorós d'ulls i morro, mansuet com un xai.

No et calen amorettes; si acceptes l'afalac,
és només perquè vols que vegin que ets manyac.

El pastor no et vendria per milers i milers.
Però tu te l'estimes sense pensar en diners.

Cent vides que tinguessis, cent vides li daries.
En pac, tendrums, ossots, fugaces llepolies,

pelleringues. Potser, quan és temps de xardor,
magnànim, et forneix, a voltes el pastor,

l'aigua fresca del pou de l'era, pregoníssim:
«No caldria sinó que tothora et servíssim!».

Lola Badia és catedràtica de Literatura Catalana
i filla d'Alfred Badia